

- *innovation tax credit*: the investor is allowed, by law, to deduct from the taxable base 50 percent of the cost of acquisition of new technologies, and, in parallel, enjoy the tax depreciation rates available for such technologies under the general rules;

- *long-term government subsidies*: based on an individual decision of the government and an agreement with the Ministry of Economy, a cash grant may be provided for investments in specific sectors;

- *employment subsidies*: tangible cash support typically offered by local unemployment offices to investors creating new workplaces;

- *non-cash support*: depending on the area and sector, local authorities may also provide, in addition to cash instruments or, when they have insufficient funds, various in-kind benefits such as pre-development of land, improvement of local infrastructure and services, recruitment support, public procurement contracts or exclusivity.

The most successful tools used to stimulate innovative projects in EU are considered “Jeune Entreprise Innovante”, used in France, and Norway’s “SkatteFUNN”.

The first provides generous support to young SMEs for which R&D expenditure represents at least 15 percent of total costs. The novelty requirement of R&D is according to best practice (“new to the world”). The immediate refund option and short response time means that firms can obtain the funding faster.

The second type of tax credit, used in Norway, is largely generic scheme, that offers a preferential rate to SMEs. The application procedure of the R&D tax credit is quite simple: firms can apply online, one-stop agency is available and several guides are available. The introduction of the policy involved a public consultation and it has been evaluated various times.

Overall, all the tax incentives show substantial heterogeneity in their designs and organizational practice. In part this reflects differences in country characteristics (like innovation systems and tax rates), but the practice of developed countries in the area of tax stimulation of investment in fixed assets, especially in conditioning the assistance provision, is a significant opportunity to improve Ukrainian preferential tax system.

Нестеренко О. П.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки

ІДЕЇ І СМИСЛИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ: ІННОВАЦІЇ ЧИ АДАПТАЦІЯ?

Питання рушійних мотивів просування вперед економіко-теоретичного знання неодноразово ставало об’єктом вивчення вітчизняних і зарубіжних науковців. Прогрес економічної теорії як процес поступового накопичення змін кількісних параметрів і сутнісних якісних перетворень, стрибкоподібних змін траєкторій розвитку, непрогнозованих переходів на нову парадигму, функціонування в межах існуючої чи нової дисциплінарної матриці потребує глибокого аналізу досягнутого рівня розвитку, джерел ініціації та перспектив відповідних змін.

Тривалий час вітчизняна наука оцінювала рушійні мотиви формування економічних поглядів і використовуваних економічних теорій дилемою матеріалістичного/ідеалістичного підходів до процесу продукування нового знання. Причому матеріалістичний підхід, що пов’язував процес виникнення економічних ідей з так званими об’єктивними економічними детермінантами, панував майже безроздільно. Внаслідок такого підходу абсолютизувався пошук переліку історичних (інколи суто хронологічних) умов виникнення тих чи інших теорій і концепцій. Так, становлення ідей і учень класичної школи пов’язувалося з формуванням ринкової економічної системи – епохою вільно-конкурентного капіталізму та промислового перевороту. Наслідки останнього, передусім у формі зростаючої соціальної нерівності в суспільстві, формуванні пролетаріату та ін. становили історичні передумови виникнення економічного вчення К. Маркса. Монополізація виробництва спричинила появу

маржиналізму, Велика депресія – кейнсіанства, кризові явища суспільного відтворення 70-х років минулого століття – неоконсерватизму і т. п. Такого роду детермінізм, підданий незначним модифікаціям, зберігся й досьогодні: якщо існують непояснені і нерозкриті механізми і впливи, викликані зміною умов життєдіяльності, то саме вони визнаються відправною точкою спочатку розрізаних теоретичних осмислень, а згодом і сформованої повноцінної економічної теорії.

Про роль ідей як унікальних феноменів економічного життя і економічної науки, які не пов'язані «міцними узами» з матеріальними умовами життя пересічних громадян в цій схемі не згадується. Так само помітного місця не набуло дослідження ролі економістів-науковців як генераторів нових піонерних ідей і відкриттів, а не ретрансляторів положень вже сформованої теорії, безвідносно до конкретно-історичного контексту. Про певну самодостатність продукування економічних смислів, різнонаправлених і різнонаповнених, різною мірою аргументованих, про роль риторики і сили переконання, роль поширення і популяризації економічних ідей (усталених, революційних, проривних тощо) не йшлося.

Сучасні дослідники – Д. Макклоскі, Д. Асемоглу, Дж. Робінсон та ін. – навпаки, активно просувають тезу щодо важливості врахування ідей в економічному дослідженні, розглядаючи їх як нестандартні рішення, економіко-політичні новації, інвестиції в переконання, аналогічно до інноваційної діяльності в секторі нових технологій [5]. Економічна риторика як мистецтво переконання приваблива тим, що використовує усі доступні ненасильницькі методи, зокрема думки і судження, метафори і аналогії, контрфактичні твердження тощо. Для економічної науки довгий час була характерною недооцінка такого «риторичного» впливу, проте з появою праць Д. Макклоскі (зокрема, [1]) ситуація змінилася, і особливого звучання набула проблема презентації і механізмів доведення економічних поглядів до «кінцевого споживача». Заперечуючи матеріалістичну обумовленість історико-економічних змін, дослідниця просуває ідею пояснення економічного зростання і добробуту розвинених країн радикальною зміною економічної риторики, так званою подвійною етичною зміною, пов'язаною із суспільним визнанням «буржуазних чеснот» і гідності буржуазії.

Які з провідних течій економічної науки ХХ – початку ХХІ століття можуть належати до інноваційних проривів? На нашу думку, до беззаперечних інтелектуальних новацій в економічній теорії ХХ століття належать лише дві: інноваційно-еволюційна динамічна концепція Й. Шумпетера та економічна теорія Дж. М. Кейнса, причому остання з деякими застереженнями. На початку ХХІ століття подібних інтелектуальних «ривків» і тих поступових зрушень і зламів, що їм передують, на наш погляд, не спостерігається.

Становлення наукової постаті Й. Шумпетера вочевидь репрезентує відносно ізольований творчий процес наукового пошуку дослідника, незначний рівень його детермінації оточуючим інтелектуальним середовищем і потужними науковими впливами. Перебуваючи поза межами тогочасних економіко-теоретичних систем, революційність ідей Й. Шумпетера в галузі економічної динаміки визначається розумінням стихійності й дискретності змін траєкторій здійснення економічного кругообігу. Причиною цього визнано переривчастість, нерівномірність, дискретність потоку нововведень як процесу виникнення й еволюції (поступального розвитку, розгортання і наступного відмирання) нових форм, що визначає внутрішню логіку ринкової економічної системи. Шумпетерівський підприємець-новатор відіграє провідну роль у створенні можливостей для економічного зростання [4, с. 12-13].

Економічна теорія Дж. М. Кейнса загально визнано містить низку революційних методологічних підходів й теоретичних постулатів: від започаткування макроекономічного аналізу та інноваційної наукової ідеї про пріоритет формування сукупного попиту, дію інвестиційного мультиплікатора й можливості встановлення рівноваги за умов неповної зайнятості, до розуміння більш загальної ключової економічної проблеми, пов'язаної з незайнятістю усіх економічних ресурсів в періоди нерівноважних макроекономічних станів та потребою коригування дій ринкових сил шляхом державного регулювання. Разом з тим,

піонерні ідеї кількох шкіл та окремих економістів суттєво вплинули на появу подібних теоретичних підходів: стокгольмської школи, ідеї мультиплікації Кана, навіть ідеї класичних економістів – Т. Мальтуса, С. Сімонді та ін., пов'язані з вирішенням проблем кризових явищ, безробіття, недоспоживання тощо. Серед сучасних кейнсіанських теорій, що реінкарнують забуті ідеї Дж. М. Кейнса (врахування невизначеності, коливань, фінансових відносин), відзначимо теорію фінансової нестабільності (крихкості) Х. Мінські як певну цілісну концепцію макроекономічних й інституційних регулюючих заходів держави.

Осібнo, оcтopонь домінуючої неокласичної парадигми, розташоване таке відгалуження економічного неолібералізму, як неоавстрійська школа, що також містить елементи наукової інноваційності. З одного боку, відродження ідей економічного лібералізму в 30-х роках ХХ ст. є проявом адаптації класичних економічних ідей до тогочасних реалій, що обумовило жорстке протистояння з кейнсіанством. З іншого – наукова новація австрійського неолібералізму, на наш погляд, полягає передусім у започаткуванні Л. фон Мізесом поняття праксиології (майже водночас з українським економістом Є. Слуцьким, проте з відмінними науковими акцентами [3]). Австрійська праксиологія вміщує декілька взаємопов'язаних вимірів: є інтегрованою наукою про людську діяльність, про загальну логіку раціональних дій; виявляє й пояснює тенденцію до загальної рівноваги на основі індивідуальних дій; є ланцюгом логічних висновків, заснованих на універсальних припущеннях; заснована на реалістичному відтворенні економічної діяльності, визнає людину унікальною інформаційно-ціннісною системою, яка є опосередкованим відбиттям вроджених якостей, успадкованого досвіду попередніх поколінь і набутих ознак – наслідків життєвої практики; встановлює очищену від ціннісних суджень універсальну теорію шляхом вивчення людської діяльності [2, с.7-189]). Крім того, австрійська неоліберальна теорія враховує глобальну невизначеність, акцентує на психологічних мотивах економічної поведінки та індивідуалізованих основах усіх соціально-економічних процесів.

Розкриття історії розвитку економіко-теоретичного знання в контексті інноваційності та адаптаційних можливостей його окремих елементів потребує абстрагування від несуттєвого й поверхневого та віддалення (суб'єктного й історичного) від подій, що відбуваються. Швидкоплинність і «спресованість» часу кінця ХХ – початку ХХІ століття, наявність і переплетіння багатьох суперечливих процесів і тенденцій соціально-економічного розвитку, перманентність кризово-рецесійних станів світової економіки і окремих її елементів, недолугість існуючих механізмів державного регулювання, потужні виклики глобалізації вимагають активного інтелектуального пошуку й коректної імплементації його результатів.

Список використаної літератури

1. Макклоски Д. Литературный характер экономической науки // Риторика экономической науки. – Режим доступа: <http://postnauka.ru/longreads/46182>
2. Мизес Л. фон. Человеческая деятельность: трактат по экономической теории / пер. с 3-го испр. англ. изд. А.В. Куряева. – Челябинск: Социум, 2005. – 878 с.
3. Нестеренко О.П. Праксеология как наука: подходы Є.Слуцкого та Л.фон Мізеса / О.П. Нестеренко // Вчені записки Університету «КРОК» / Ун-т економіки та права «КРОК» – Вип. 17. – К., 2008. – С.45-53.
4. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Пер. з англ. В. Старка. – К.: Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2011. – 242 с.
5. Acemoglu D., Robinson J. A. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty. 1st ed. – New York: Crown, 2012.